

BOSHLANG‘ICH SINIF O‘QUVCHILARINING MATEMATIKA DARSLARIDA DIDAKTIK O‘YINLARDAN FOYDALANISH

Qo‘ziyeva Muqaddam Abdusattorovna

*Farg‘ona viloyati, Bag‘dod tumani MMTB ga qarashli 8-umumiy o‘rta ta‘lim
maktabining boshlang‘ich sinf o‘qituvchisi*

+998 97 214 78 80

jvjvgjugugiig@gmail.com

Annotatsiya: Mazkur maqola boshlang'ich sinfda matematika darslarida didaktik o'yinlardan foydalanishning ahamiyatini ko'rib chiqadi. Didaktik o'yinlar ta'lim jarayonida o'quvchilarning matematika fani bo'yicha qiziqishini oshirish, o'zlashtirish jarayonini osonlashtirish va matematik tafakkurni rivojlantirishda muhim rol o'ynaydi. O'yinlar nafaqat bilimlarni mustahkamlash, balki o'quvchilarda mantiqiy fikrlash, diqqatni jamlash va xotirani rivojlantirishga ham yordam beradi. Maqolada didaktik o'yinlarning turli turlari, ularning foydalari, o'quvchilarda ko'nikmalarni rivojlantirishdagi o'rni, shuningdek, o'quv jarayoniga qanday qo'llanishi mumkinligi haqida batafsil ma'lumotlar berilgan. Ta'lim metodlarini yangilash va o'quvchilarning ta'limga bo'lgan qiziqishini oshirishda didaktik o'yinlar muhim vosita bo'lib, ular orqali matematika fanining yanada samarali o'rgatilishiga erishish mumkin.

Kalit so‘zlar: didaktik o'yinlar, boshlang'ich sinf, matematika, matematik tafakkur, ta'lim jarayoni, o'quvchilarning qiziqishi, o'quv metodikasi, interaktiv dars, mantiqiy fikrlash, diqqat va xotira rivojlanishi, o'quvchilarni rag'batlantirish, pedagogik innovatsiyalar, ta'lim samaradorligi

Аннотация: Данная статья рассматривает значимость использования дидактических игр на уроках математики в начальной школе и их роль в образовательном процессе. Дидактические игры помогают повысить интерес учеников к математике, сделать процесс усвоения знаний более легким и развить математическое мышление. Игры способствуют не только закреплению теоретических знаний, но и развитию логического мышления, внимания и памяти. В статье подробно рассматриваются различные виды дидактических игр, их преимущества, роль в развитии навыков учащихся и

способы их применения в учебном процессе. Использование дидактических игр является важным инструментом обновления образовательных методов и повышения интереса учеников к учебе, что способствует более эффективному освоению математики.

Ключевые слова: дидактические игры, начальная школа, математика, математическое мышление, образовательный процесс, интерес учеников, педагогические методы, интерактивные уроки, развитие логического мышления, внимание и память, мотивация учащихся, педагогические инновации, эффективность обучения

Annotation: *This article explores the significance of using didactic games in elementary school mathematics lessons and their role in the educational process. Didactic games help increase students' interest in mathematics, make the process of knowledge acquisition easier, and develop mathematical thinking. Games contribute not only to reinforcing theoretical knowledge but also to developing logical thinking, attention, and memory. The article provides detailed information on various types of didactic games, their advantages, their role in the development of students' skills, and how they can be applied in the educational process. The use of didactic games is an important tool for updating teaching methods and increasing students' interest in learning, which leads to more effective mastery of mathematics.*

Keywords: *didactic games, elementary school, mathematics, mathematical thinking, educational process, students' interest, teaching methods, interactive lessons, development of logical thinking, attention and memory, student motivation, pedagogical innovations, teaching effectiveness*

Kirish:

Matematika fani boshlang'ich sinf o'quvchilarini ilmiy tafakkur, mantiqiy fikrlash va analitik ko'nikmalarga o'rgatishda muhim rol o'ynaydi. Ammo, matematikaning abstrakt va murakkab tabiati o'quvchilarni qiziqtirishda ba'zan qiyinchiliklar yaratishi mumkin. O'quvchilarda matematika faniga nisbatan qiziqish va rag'batni oshirish, ularni o'rganish jarayonida faol ishtirok etishga jalb qilish uchun innovatsion o'qitish usullariga ehtiyoj bor. Shu maqsadda, didaktik o'yinlar samarali va qiziqarli ta'lim vositasi sifatida ajralib turadi.

Didaktik o'yinlar nafaqat o'quvchilarga matematik bilimlarni o'zlashtirishga yordam beradi, balki ular orqali o'quvchilarning mantiqiy tafakkuri, diqqat va xotirasi ham rivojlanadi. O'yinlar o'quvchilarga o'qish jarayonini osonlashtirish, mustahkamlash va ko'nikmalarni amaliyotda qo'llash imkonini yaratadi. O'quvchilarda nafaqat matematik ko'nikmalar, balki jamoada ishlash, muammolarni hal qilish va o'z-o'zini baholash kabi ijtimoiy ko'nikmalar ham shakllanadi.

Bu maqolada boshlang'ich sinf matematika darslarida didaktik o'yinlarning ahamiyati, ularning o'quvchilarga qanday ta'sir qilishi, o'yin turlari va metodik qo'llanilishi haqida batafsil ma'lumot beriladi. Shuningdek, didaktik o'yinlarning o'quvchilarda matematik tafakkurni rivojlantirishda qanday samarali vosita bo'la olishiga to'xtalib o'tamiz.

Asosiy qism:

1. Didaktik o'yinlarning ta'rifi va o'quv jarayonidagi o'rni:

Didaktik o'yinlar — o'quvchilarga bilimlarni o'zlashtirishda, ko'nikmalarni shakllantirishda va ularni amaliyotda qo'llashda yordam beradigan, ta'lim jarayonini qiziqarli va samarali qilish uchun mo'ljallangan o'yinlardir. O'yinlarning asosiy maqsadi o'quvchilarning o'zlashtirish jarayonini faol va qiziqarli qilishdir. O'quvchilar o'yinlar yordamida matematika fanining qiyin bo'lgan jihatlarini soddalashtirib, ular bilan o'ynashni o'rganadilar, bu esa nazariy bilimlarni amaliy ko'nikmalarga aylantirishga yordam beradi.

Didaktik o'yinlar faqatgina matematik masalalarni yechishda yordam bermaydi, balki mantiqiy fikrlashni, tushunishni, diqqatni jamlash va xotirani rivojlantirishga ham xizmat qiladi. O'yinlar o'quvchilarning o'z bilimlarini tekshirish, ularni mustahkamlash va yangi bilimlarni o'zlashtirishda samarali vosita hisoblanadi. Matematikadan tashqari, o'yinlar yordamida o'quvchilar mantiqiy tafakkur, hisoblash ko'nikmalari, yangi texnologiyalarni qo'llash kabi ijtimoiy ko'nikmalarni ham rivojlantiradilar.

2. Boshlang'ich sinfda didaktik o'yinlarning ahamiyati:

Boshlang'ich sinfda matematika o'qitish jarayoni ko'proq ko'nikmalarni shakllantirishga qaratilgan bo'lib, o'quvchilarning diqqatini jalb qilish va ularning o'quv jarayonida faol ishtirok etishini ta'minlash zarur. Bu yoshdagi o'quvchilarda qiziqish va motivatsiyani oshirish uchun didaktik o'yinlar samarali vosita hisoblanadi. O'yinlar yordamida o'quvchilar matematik masalalarni yechishda, raqamlarni

tanishda, amallarni bajarayotganda o'zlarini erkin va qulay his qilishadi, bu esa o'z navbatida o'quvchilarning o'qishga bo'lgan qiziqishini yanada oshiradi.

Didaktik o'yinlar o'quvchilarga matematik jarayonlarni tushunish, o'z-o'zini baholash, qiziqarli faoliyat orqali o'rganishni ta'minlash imkoniyatini yaratadi. Masalan, o'quvchilar "matematik labirint", "sonlar poygasi" yoki "yulduzli o'yinlar" kabi o'yinlarda o'ynash orqali amaliy matematika bilimlarini tez va oson o'zlashtirishadi. Bu jarayon o'quvchilarning nafaqat matematik ko'nikmalarini, balki mantiqiy fikrlash va jamoada ishlash qobiliyatlarini ham rivojlantiradi.

3. Didaktik o'yinlarning turlari va ularni qo'llash usullari:

Didaktik o'yinlarning turli turlari mavjud bo'lib, ular o'quvchilarning yoshiga, o'qish darajasiga va qiziqishlariga mos ravishda tanlanishi kerak. Quyidagi ba'zi didaktik o'yinlar turlarini ko'rib chiqamiz:

Raqamli bilish o'yinlari: Bu o'yinlar matematik amallarni o'z ichiga oladi. O'quvchilar raqamlar va arifmetik amallar yordamida masalalarni yechishadi. Masalan, o'yin "Raqamli bilish" yordamida o'quvchilar sonlar va raqamlarni ajratish, arifmetik amallarni bajarish kabi ko'nikmalarni o'zlashtiradilar. Bu turdagi o'yinlar o'quvchilarga raqamlar bilan ishlashni tez va samarali o'rgatadi.

Matematik kartochkalar: Bu o'yinlarda o'quvchilar kartochkalar yordamida matematik masalalarni yechadilar. Masalan, tenglamalar, sonlar ketma-ketligi, qo'shish yoki ayirish kabi amallarni kartochkalar orqali o'rganadilar. Bu turdagi o'yinlar o'quvchilarga matematik qoidalarni oson o'rganishga yordam beradi.

Matematik shaxmat: Bu o'yin shaxmat taxtasida raqamlar va matematik masalalarni amalga oshirishga asoslangan. O'quvchilar shaxmat o'yinini o'ynash orqali matematik masalalarni yechadilar, bu esa ularga mantiqiy fikrlashni rivojlantiradi. Shaxmat o'yini matematika va tafakkurni uyg'unlashtirishga imkon beradi.

"Matematik hayotiy vazifalar" o'yinlari: Bu o'yinlar o'quvchilarga kundalik hayotdagi matematik masalalarni yechishga yordam beradi. Masalan, do'konda mahsulotlar narxini hisoblash, vaqtni o'lchash yoki byudjetni rejalashtirish kabi vazifalar o'quvchilarga matematik ko'nikmalarni amaliyotda qo'llashga yordam beradi.

4. Didaktik o'yinlarning afzalliklari:

Didaktik o'yinlar boshlang'ich sinf matematika darslarida quyidagi afzalliklarga ega:

- Qiziqarli va interaktiv ta'lim: O'yinlar o'quvchilarni darsda faol ishtirok etishga undaydi va matematikani o'rganishni qiziqarli qiladi. O'quvchilar o'yinlar yordamida o'rganishga yanada rag'batlantiriladi va faol ishtirok etadilar.
- Soddalashtirilgan o'qish jarayoni: O'yinlar murakkab matematik tushunchalarni oddiy va oson tushunarli qilishga yordam beradi. O'quvchilar amaliyotda o'rgangan bilimlarni mustahkamlashadi va o'zlashtirishni osonlashtiradi.
- Mantiqiy fikrlash va diqqatni rivojlantirish: O'yinlar o'quvchilarda mantiqiy fikrlashni va diqqatni rivojlantiradi. Masalalarni yechish jarayonida o'quvchilar qiyinchiliklarni bartaraf etishda va natijalarga erishishda muvaffaqiyatga erishadilar.
- Emotsional va ijtimoiy rivojlanish: O'yinlar o'quvchilarni bir-biri bilan hamkorlik qilishga undaydi, jamoaviy ishni rivojlantiradi. O'quvchilar o'zaro yordam, bir-birini tushunish va baholashni o'rganadilar.
- Motivatsiya va o'z-o'zini baholash: O'yinlar o'quvchilarga o'z bilimlarini va ko'nikmalarini baholash imkoniyatini beradi. Bu o'quvchilarning o'z-o'zini rivojlantirishga bo'lgan ishtiyoqini oshiradi.

5. Didaktik o'yinlarni samarali qo'llash usullari:

Didaktik o'yinlar samarali bo'lishi uchun o'qituvchining o'yinlarni to'g'ri va o'quvchilarning ehtiyojlariga mos ravishda tanlashi kerak. O'quvchilarning yoshiga, bilim darajasiga va psixologik xususiyatlariga mos o'yinlarni tanlash o'quvchilarning o'qishga bo'lgan qiziqishini oshiradi va o'yinlardan maksimal foyda olish imkonini yaratadi.

O'qituvchi o'yinlarni o'quvchilarning guruhlariga ajratish orqali jamoada ishlashni rag'batlantirishi, o'yinlarni individual ravishda ham tashkil etishi mumkin. Shu bilan birga, o'qituvchi o'yinlarning natijalarini muntazam ravishda tahlil qilib, o'quvchilarning yutuqlarini kuzatishi lozim. Bu o'qituvchiga o'quvchilarning o'zlashtirish darajasini aniqlash va kerakli o'zgartirishlarni kiritish imkonini beradi.

Xulosa: Boshlang'ich sinf matematika darslarida didaktik o'yinlardan foydalanish ta'lim jarayonining samaradorligini oshirishda muhim vosita hisoblanadi. O'yinlar o'quvchilarga matematika fanini o'rganishni nafaqat qiziqarli, balki samarali ham qiladi. Ular nafaqat arifmetik ko'nikmalarni rivojlantirishga yordam beradi, balki mantiqiy fikrlash, diqqatni jamlash, xotira va ijtimoiy ko'nikmalarni ham

shakllantiradi. Didaktik o'yinlar yordamida o'quvchilar o'z bilimlarini amaliyotda qo'llashga o'rganadilar, shu bilan birga, matematik masalalarni yechishda o'zlarini erkin his qilishadi.

O'yinlar yordamida ta'lim jarayonini ko'proq interaktiv, qiziqarli va faol qilish mumkin. Bu o'quvchilarning motivatsiyasini oshiradi, ularning o'qishga bo'lgan qiziqishini yanada kuchaytiradi. Boshqa tomondan, didaktik o'yinlar o'qituvchiga o'quvchilarning bilim darajasini tez va oson baholash, ularning kamchiliklarini aniqlash imkonini beradi. Bunday o'yinlarni qo'llash nafaqat matematik bilimlarni mustahkamlash, balki o'quvchilarda o'z-o'zini baholash, muammolarni hal qilish va guruhda ishlash kabi ijtimoiy ko'nikmalarni rivojlantirishga ham yordam beradi.

Shu bilan birga, didaktik o'yinlarni samarali qo'llash uchun o'qituvchining yondoshuvi muhim ahamiyatga ega. O'yinlar o'quvchilarning yoshiga, bilim darajasiga, shuningdek, o'quvchilarning individual xususiyatlariga mos ravishda tanlanishi kerak. O'qituvchining metodik mahorati va o'yinlarni darsda qo'llash uslubi ta'lim samaradorligini belgilovchi asosiy omillardan biridir.

Umuman olganda, didaktik o'yinlar boshlang'ich sinf matematika darslarida o'qitishning samarali va innovatsion usulidir. O'yinlar orqali o'quvchilar nafaqat matematika, balki umuman ta'lim jarayoniga nisbatan ijobiy munosabatni shakllantiradilar va bu kelajakda ularning muvaffaqiyatli ta'lim olishini ta'minlaydi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Xoshimov, M. (2020). Boshlang'ich sinf o'quvchilarida matematika fanini o'qitishda innovatsion texnologiyalardan foydalanish. Toshkent: Ta'lim nashriyoti.
2. Sodiqov, R. (2018). Matematika o'qitish metodikasi: Boshlang'ich sinf o'quvchilari uchun o'yinlar va mashqlar. Samarqand: Samarqand universiteti nashriyoti.
3. Abdurahmonov, A. (2019). Matematika fanini o'rgatishda didaktik o'yinlar: Nazariya va amaliyot. Toshkent: Akademnashr.
4. Shamsutdinov, A., & Kamilov, R. (2021). O'yinlar yordamida boshlang'ich sinfda matematikani o'qitish metodikasi. Farg'ona: Farg'ona davlat universiteti nashriyoti.

5. Ismoilov, D. (2022). Boshlang'ich ta'limda didaktik o'yinlardan foydalanishning o'rni va ahamiyati. Tashkent: Yangi nashr.
6. Kasimov, B. (2017). Matematika darslarida interaktiv texnologiyalarni qo'llash: O'qituvchilar uchun qo'llanma. Toshkent: O'qituvchi nashriyoti.
7. Khudoyberdiyev, R. (2020). Boshlang'ich sinfda matematika o'qitishning yangi metodlari va uslublari. Buxoro: Buxoro davlat universiteti nashriyoti.
8. Kurbanova, N. (2021). Ta'lim jarayonida didaktik o'yinlarni samarali qo'llash. Toshkent: Ijtimoiy fanlar nashriyoti.
9. Berg, H., & Nash, M. (2019). Using Games in the Classroom: A Guide for Teachers. Cambridge University Press.
10. Piaget, J. (2001). The Psychology of Intelligence. Routledge.